

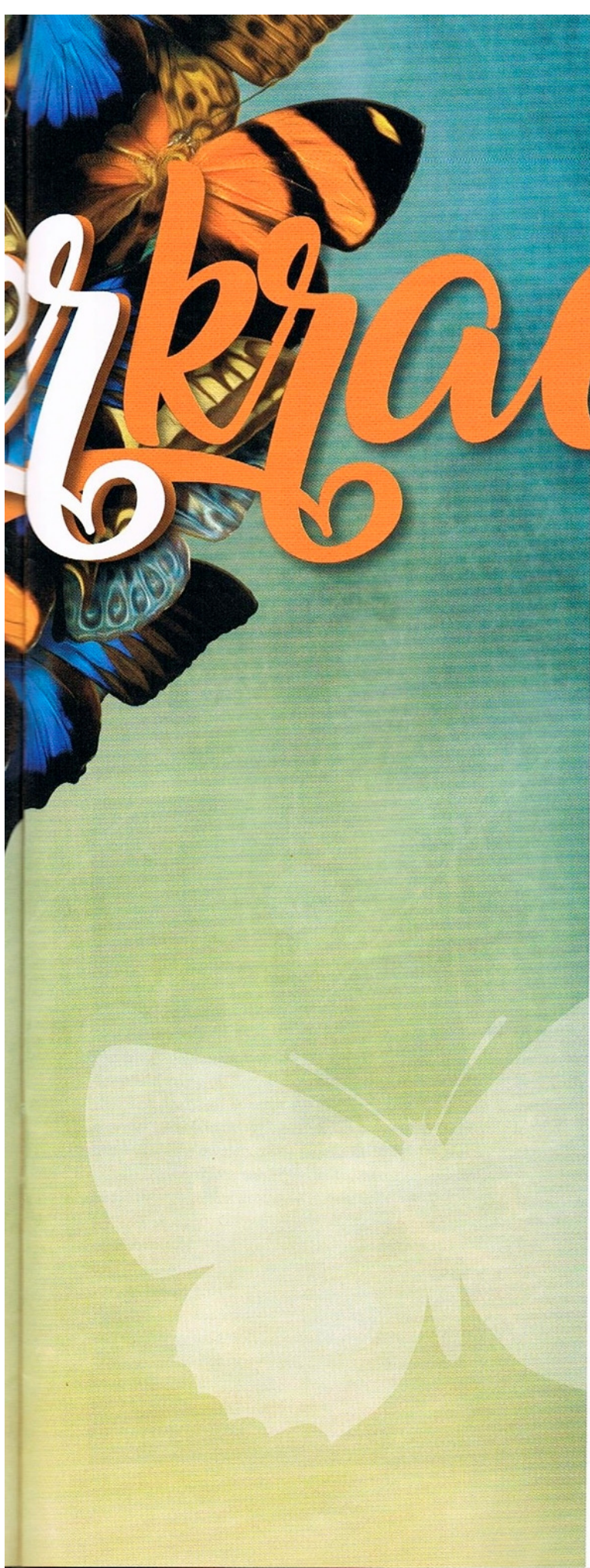

Vlinder

Raadsels & fascinaties rondom vlinders

Regelmatig horen we verhalen over vlinders die spontaan verschijnen vlak nadat een mens of dier overleden is. Maar waarom uitgerekend zo vaak vlinders? En hoe komt het dat ze in talloze sagen opduiken en oude culturen door het gevleugelde beestje gefascineerd raakten? Proberen vlinders ons iets te vertellen? Monique Hendriks onderzoekt!

Tekst: Monique Hendriks

Nadat een kater van ons bij de dierenarts was ingeslapen, verscheen er bij thuiskomst een vlinder die haast hinderlijk om ons heen cirkelde en telkens op ons kwam zitten. Toen mijn man en ik naar binnen gingen nam de vlinder plaats bij het raam en zodra we naar buiten liepen, kwam hij weer direct naar ons toe. Het was een Atalanta, met een brede oranje band op de vleugels en witte vlekjes op de toppen. "Zou dit een teken van Valentijn zijn?", vroegen we ons op een gegeven moment hardop af.

EEN VLINDER IN EEN SCHOENENDOOS

Op mijn zesde jaar had ik een mooie rups gevonden. Ik besloot de rups in een schoenendoos naast mijn bed te stoppen, bestempelde een grote luciferdoos (die ik deels openschoof) tot zijn huisje en plukte iedere dag verse bladeren voor hem. Op een gegeven moment was de rups verdwenen en een pop geworden. Merkwaardig genoeg had de rups daar de luciferdoos voor uitgekozen. Voorzichtig schoof ik af en toe dat doosje wat verder open om de cocon te bekijken. Dit lijkt misschien een triest relaas te worden over dierenleed als gevolg van mijn kinderlijke onwetendheid, maar dat was niet wat er gebeurde. Ik was razend nieuwsgierig en keek iedere dag in de schoenendoos naast mijn bed. En op een dag zat daar een vlinder in... Ik was helemaal in de zevende hemel, besloot het dier te laten vliegen en vond het fascinerend om te zien hoe het beestje fladderend mijn slaapkamer verkende. Tot mijn schrik vloog de vlinder naar buiten door mijn openstaande raam. Dagenlang heb ik gejannt. Ik begreep er niets van. *Ik was toch zijn moeder!* Gedurende mijn leven heb ik nog heel vaak teruggedacht aan dat moment, dat naarmate ik ouder werd steeds meer betekenis kreeg. Daar waar het aanvankelijk een lesje was in loslaten, kijk ik er nu op terug als een ervaring die verduidelijkt dat we altijd onze natuur moeten volgen. We moeten ontdekken wat ►

er te ontdekken valt en uitvliegen als onze zielsmissie dat vereist. En net zoals die vlinder, weet je vooraf niet waar je uitkomt, maar ontdek je dat gaandeweg vanzelf wel.

BIJGELOOF

Vlinders trekken vaak onze aandacht. Mensen reageren doorgaans positiever op het zien van een mooie vlinder dan op een confrontatie met een tor of spin. Het is daarom niet verwonderlijk dat we de prachtige, gevleugelde wezentjes zijn gaan zien als boodschappers. Over bijgeloof met betrekking tot vlinders is er genoeg te vinden. Duikend in oude sagen, ontdekte ik dat bejaarden uit Wales beweerden dat witte motten altijd een teken waren van overledenen die het aardse vaarwel zeiden. Men wist ook dat als een mot rondom een kaars fladderde, er iemand stervende was. In de Bohemen werd gezegd dat wanneer de eerste vlinder

een vlinder de ziel van een nog levende of overleden persoon kan zijn, omdat zielen volgens hen de gewoonte hebben om hun laatste vertrek uit het lichaam te verkondigen in een vlindervorm. Iedere vlinder die een huis betreedt, wordt daarom in Japan uiterst vriendelijk behandeld. Ook in Ierland geloofde men dat doden soms de vorm van een dier aannamen, vooral die van een vlinder. Wie een vlinder zag vliegen in de buurt van een overledene, kon daaraan aflezen dat de ziel de weg naar onsterfelijk geluk had gevonden.

PSYCHE

Chuang-tzu, een taoïstisch filosoof, beschreef de *transformatie der dingen*. De wijsgeer putte uit een eigen ervaring: tijdens een dromerige fantasie was hij een fladderende vlinder, zich niet bewust van het bestaan van Chuang-tzu. Toen hij plots ontwaakte, realiseerde hij zich direct dat hij zichzelf was en vroeg hij zich

‘Ook in Ierland gelooft men dat doden soms de vorm van een dier aannemen, vooral die van een vlinder’

die je in de lente ziet een witte is, het voorbestemd is dat je in dat jaar sterft (daar waar men dit in Nederland juist beschouwde als een teken dat je een brief zou krijgen). Een zwarte vlinder is volgens oud bijgeloof een aanruiver van onheil, een bonte vlinder juist een aankondiger van positief nieuws. Veel vlinders rondom het huis zou erop duiden dat er visite op komst is. In sommige landen ging het bijgeloof nog een stap verder. Zo geloofde men in Servië dat heksenzielen het lichaam vaak verlieten in de vorm van een vlinder. Wie een heks omdraaide in haar slaap voorkwam dat de ziel kon terugkeren in het lichaam, waardoor de heks zou sterven.

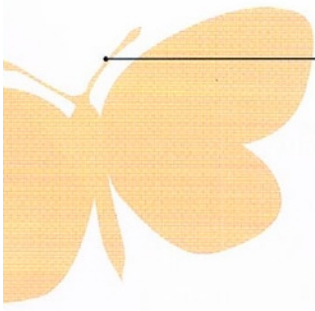
EEN OVERLEDENE IN VLINDERVORM

In vrijwel alle culturen maakt men een onderscheid tussen de ziel en het lichaam. In Hawaï gelooft men dat *uhane* (de ziel) een leven leidt dat losstaat van *kino* (het lichaam). Het lichaam zonder ziel is dood, maar een ziel heeft wel de vrijheid om het lichaam te verlaten en rond te dwalen, zoals tijdens de slaap. De ziel is ook in staat om zich aan anderen te laten zien, bijvoorbeeld in andermans droom of middels een verschijning na de dood. Op zulke momenten kan de ziel een vlindervorm aannemen. In *Oceanic Mythology* (1916) beschrijft Roland B. Dixon een sprookje dat in Hawaï verteld wordt en een interessant vlinderelement bevat. Het gaat over een man die met een holle kokosnoot aan een touw afdaalt naar de onderwereld om daar de door zijn overleden vrouw aangenomen vlindervorm te vangen. Terug in de wereld plant hij de gevangen ziel weer in het lichaam en wekt hij haar tot leven. Lafcadio Hearn deed onderzoek naar opmerkelijke verhalen. Hij beschrijft in 1904 dat ook Japanners geloven dat

vertwijfeld af of hij Chuang-tzu was die droomde dat hij een vlinder was, óf dat juist het omgekeerde het geval bleek en hij eigenlijk een vlinder was die dacht Chuang-tzu te zijn. Wellicht was hij gewoon alle twee en is het een voorbeeld van de barrière tussen de mens en zijn ziel én dus tussen mens en vlinder, want de gedachte dat een vlinder de ziel belichaamt blijkt wereldwijd gangbaar. Het is zelfs zo dat de Griekse naam voor een vlinder *psyche* is en dat men in voormalig Joegoslavië een vlinder (een *dushichka*) ook als een symbool van de ziel beschouwde en daarom de naamgeving liet ontstaan uit een afgeleide van het woord *dusha*, dat ziel betekent.

VLINDERS EN HET HIERNAMAALS

De Navajo vieren jaarlijks *'The Mountain Chant'*, een bergritueel dat uitgevoerd wordt in de winter door medicijnmannen en sjamanen. Het is gebaseerd op een legende die verhaalt over een Navajo-gezin, waarbij een vader zijn twee zonen de fijne kneepjes bijbracht van het jagen, vinden van zaden, maar ook van magie. Eén van de jongens, Dsilyi Neyani, raakte zijn vader en broertje kwijt en belandde na omzwervingen op een locatie die het 'Huis van de Vlinder' genoemd wordt, een plek vol vlinders en regenbogen. Daar werd hij in een bad gestopt dat de vorm had van een witte schelp, ook werd hij gekleed en beschilderd op de manier waarop de aankondigers van de Mountain Chant zich tegenwoordig nog steeds kleden. Later vormde een vlindervrouw hem om in een evenbeeld van de goden, met tot gevolg dat iedere plek die hij bezocht, bedekt werd met licht. Gedurende de rest van zijn reis leerde hij te chanten, dansen en kreeg hij kennis van ▶

andere magische activiteiten. Toen hij huiswaarts keerde, bleek zijn familie uitgegroeid te zijn tot een stam. Een medicijnman onderwierp hem aan een reinigingsritueel en hij mocht het verhaal vertellen van zijn tocht. Erna Fergusson, die dit relaas uitgebreid beschrijft in haar boek *Dancing Gods* (1931), vertelt dat de jongen, vlak voordat hij het aardse verliet, tegen zijn broertje zei: "Je zult me nooit meer zien, maar wanneer de regen overgaat in donder, dan zul je zeggen dat dit de stem is van jouw oudere broer. En zodra je de vogels en sprinkhanen ziet, dan vertel je ze dat je oudere broer ze besteld heeft." Is dit een ritueel dat uitgevoerd wordt om de onsterfelijkheid van de ziel te vieren? Een ziel die gedurende het aardse loslatingsproces een *vlinderhuis* in het schemergebied voor het hiernamaals kan bezoeken? Eben Alexander, een Amerikaanse neurochirurg, die vooral bekendheid geniet omdat hij openlijk uitkomt voor een doorstane bijna-doodervaring, spreekt ook in diverse interviews over vlinders. Wat de arts beschrijft, lijkt op datgene wat de Navajo herdenken. Zo vertelt hij dat hij tijdens zijn blik in het hiernamaals vergezeld werd door een jonge vrouw waarmee hij samen op de vleugel van een vlinder meelifte. Rondom hem waren tijdens deze ervaring miljoenen vlinders te zien. Ze cirkelden om hen heen als een rivier van leven en kleur. Zag hij daadwerkelijk de hemel? En wonen daar dan veel vlinders? Gesteld dat het zo is, dan valt daaruit te concluderen dat vlinders in verschillende dimensies leven. Wij kunnen ze immers 'hier' zien, maar ze tonen zich tevens op die plek 'daar'. Wellicht kunnen ze zich tussen dimensies verplaatsen, omdat er ook verhalen bekend zijn over vlinders die ineens in het 'niets' verdwijnen.

'Veel mensen beschrijven hoe ze tijdens een hallucinatie zwermen vlinders waarnamen'

EEN HALLUCINATIE

Toen ik een paar jaar geleden voor een lichte ontsteking medicatie moest slikken, begon ik korte tijd na inname van het aan mij voorgeschreven antibioticum heftig te hallucineren. Een hallucinatie die een uur lang aanhield. Ik zag vlinders. Ze waren enorm groot, minstens een meter breed. Ze vlogen door de huiskamer en ik vluchtte daarom aanvankelijk naar boven, maar ik zag ze ook op de overloop en in de slaapkamer. Ze vlogen werkelijk overal! Ze verschenen levensecht en hadden allerlei kleuren. Ik zag dat er stofwolkjes uit hun vleugels dwarrelden en voelde en hoorde de wind van hun bewegingen. Uiteraard bracht mijn man mij terug naar de dokter toen hij zich realiseerde dat er iets serieus mis was met mij. Had de apotheek een fout gemaakt

en mij een verkeerd middel meegegeven? Mijn huisarts concludeerde van niet, maar dook direct in de boeken en ontdekte toen dat zo'n 1 op de 100.000 mensen blijkt te gaan hallucineren van een bepaalde stof die in een aantal antibiotica verwerkt zit en dat ik tot 'die ene' behoort die kampt met deze bijwerking. Mijn medisch dossier toont sindsdien een waarschuwing wanneer mijn antibiotica moet worden voorgeschreven. Hoewel het best heel raar was om dat mee te maken, is het achteraf bezien toch een interessante ervaring geweest. Want waarom kreeg ik uitgerekend vlinders te zien? Wie hallucinatie en vlinders als zoekwoorden op 'Google' intoetst krijgt zo'n 400.000 hits. Er zijn ervaringen te over van mensen die beschrijven hoe ze tijdens een hallucinatie zwermen vlinders, fluorescerende vlinders of felgekleurde details van vlinders waarnemen. Waarom worden zoveel mensen geconfronteerd met vlinders als hun bewustzijn zich verplaatst naar een ander niveau of naar een gewoonlijk niet zichtbare dimensie? Ik was me tijdens de hallucinatie bewust van mijn lichaam, maar sommige mensen ervaren dat ze tijdens zo'n moment alles vanuit een andere hoedanigheid meemaken en omschrijven dat als een vlinderperspectief.

HET MYSTERIE VAN DE DRIE STADIA

In de Yoga Sutras van Patanjali, die dateren van de tweede eeuw voor Christus en behoren tot één van de oudste en meest belangrijke Yoga-teksten, wordt uitgelegd dat ieder object kenmerken bevat die toebehoren aan het verleden, heden en toekomst. Dennenbomen dragen stompjes of littekens van dode takken, naalden zijn de groei van dit moment en de knoppen aan het eind van de takken omsluiten de toekomst. De oude tekst verduidelijkt dat dit ook geldt voor de mens en dat je kunt mediteren op deze drie ontwikkelingsfasen. De vlinder wordt als metafoer aangehaald en er staat beschreven dat je door deze meditatie kunt ontdekken wat voor rups je was en wat voor vlinder je bestemd bent te worden. De oude gnostici zagen het aspect van transformatie ook vertegenwoordigd in de vlinder. Manly P. Hall beschrijft in *The secret teachings of all ages* (1928) dat de drie stadia die een vlinder doorstaat, overeenkomen met de drie graden van mysteriescholen. Het stadium van de onwetendheid van een rups ontstijgen is stap één, daarna volgt het zoeken naar waarheid, waarbij de rups zich omvormt tot een cocon, een moment dat omschreven wordt als het graf van de mysteriën. De derde fase, waarin de pop zich ontwikkelt tot vlinder en zich 'verlicht', geeft een ziel vleugels en een mogelijkheid het hemelse te ontdekken.

MUMMIES

De Pima Indianen van Arizona geloven dat *Cherwit Make* (de aardse maker) een vlinder was die alle mensen en dieren schiep. In Samoa waren de mensen er ook van overtuigd dat God de gedaante van een vlinder had. Godinnen, zoals natuurmoeder Gaia en de Azteekse krijgsgodin Itz'papalotl, worden soms ook weergegeven met vlindervleugels. Zou het kunnen dat

de vlindervorm een ultieme 'staat van zijn' is? Veel oude kunstwerken bevatten vlinders en dat geldt ook voor werken uit het oude Egypte. Egyptische tombes, muurplaten en sieraden bevatten immers ontzettend vaak een vlindersymbool. Deskundige professoren, zoals de Amerikaanse Dr. Kritsky, zijn vooral van mening dat de vlinder een mooi esthetisch symbool was voor de Egyptenaren en dat ze zich met name verdiepten in de biologische kant van andere levensvormen. Ik vermoed zelf echter dat ze de vlinder beschouwden als de ultieme vorm van ontwikkeling en dat ze zich daarom na hun overlijden lieten omvormen tot een mummie, die verdacht veel op de pop van een rups lijkt. Hoopten zij dat zo'n cocon ze naar hun nieuwe fase van vlinder leidde?

VRIJHEID VAN DE VLINDER

Toen ik dertig was en ik met mijn man een druk leven leidde met een bedrijf aan huis achter op ons terrein in een loods, trof ik op een ochtend honderden citroenvlinders aan in onze bedrijfsruimte. Ze fladderden overal door de grote hal. Ik wist niet wat ik zag en het was een prachtig, sprookjesachtig tafereel. Ik riep mijn man erbij. *Dit moest hij zien!* We hebben ze allemaal gevangen en buiten gezet. Bij iedere vlinder die ik vrijliet in de buitenlucht, dacht ik: *wees vrij!* Het duurde twee uur voordat we ze allemaal de buitenlucht in hadden gebonjourd. Die avond zei ik tegen mijn man dat ik het toch best een rare ervaring vond. Het moest haast een soort teken zijn. Ik had de woorden nog niet koud uit mijn mond of er kwam een citroenvlinder ons woonhuis binnenvliegen om vlak voor me op de tafel te landen. Ademloos staarden mijn man en ik ernaar. Het dier bleef enkele minuten zitten en vloog toen weer naar buiten. Sommige mensen doen heel gewichtig over dit soort ervaringen, maar dat was duidelijk niet de bedoeling ervan volgens Shinkai, een Shingonpriester die me in die periode onderricht gaf over de visie op het leven, gezien vanuit het esoterisch Boeddhisme. Dergelijke ervaringen waren volgens hem een bijproduct van de invulling die we aan ons bestaan geven. Een citaat van Kukai, de grondlegger van het Shingon Boeddhisme, werd door hem aangehaald als iets wat ik altijd voor ogen moest blijven houden. Het luidt als volgt: *"Vol van vreemde dingen is de wereld van yoga waarin veelvuldig beelden verschijnen. Er is een moment waarop wij in een lichtgevende wereld van realiteit worden getrokken. Wees niet trots en laat je er niet door bedriegen. Zo'n visie is enkel een voorlopige visie. Weg met alle beeld, de geweldige samadhi van leegte moet onze metgezel zijn."* Samadhi kan worden gezien als een moment waarop het onderscheid tussen de waarnemer en het waargenomeene verdwijnt, een vorm van gerichte aandacht. Destijds las ik het citaat wel meer dan veertig keer om het te kunnen implementeren in mijn leven. Alle merkwaardigheden die we meemaken op ons pad zijn geen doel, maar een gevolg. Als we alleen maar blijven dwalen en ons vastklampen aan zulke ervaringen, kunnen we niet dat gevoel van bevrijding voelen.

Steeds komen er momenten in het leven waarop we moeten zoeken naar de vrijheid verschaffende leegte, exact zoals de vlinder dat deed die uit mijn schoendoos vloog en door het raam naar buiten ging.

'Leef als een vlinder: nip van de bloem zonder daarbij diens textuur of geur te vernietigen'

Misschien is het raadzaam om bijzondere vlinderervaringen simpelweg ter kennisgeving aan te nemen en ze daarna weer los te laten, maar daarbij kunnen we ook een goede lering trekken uit de woorden van de Boeddha, die zei dat je moet eten om je honger te stillen en drinken om dorst te lessen. Hij wist dat dat noodzakelijk was om in leven te blijven, maar adviseerde daarbij wel een voorbeeld te nemen aan de vlinder, omdat die nipt van een bloem, zonder de textuur of geur te vernietigen. ●

© Monique Hendriks
Monique is de auteur van het boek *Witte Vrouwen; Ze verschijnen. Ze spoken. Ze voorspellen*. In haar boek worden ook enkele voorbeelden beschreven waarin verschijningen van 'witte wieven' te linken zijn aan vlinders. Meer informatie: www.moniquehendriks.nl

